

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE POLITEHNICA
BUCUREȘTI
Centrul Universitar Pitești
ȘCOALA DOCTORALĂ *FILOLOGIE*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

DISCURSUL REPETAT LATINESC ÎN OPERA ȘTIINȚIFICĂ
A LUI CONSTANTIN CIOPRAGA

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. Cristinel Munteanu

Student-doctorand:

Bogdan-Adrian Județ

Pitești

2025

CUPRINS

INTRODUCERE	1
CAPITOLUL I - DISCURSUL REPETAT LATINESC. CARACTERIZARE GENERALĂ.....	4
1.1. Discursul repetat	4
1.2. Importanța limbii latine pentru cultura românească	16
1.3. Împrumuturi din alte limbi (cu excepția celor latino-romanice)	24
1.3.1. Slave.....	24
1.3.2. Maghiare.....	25
1.3.3. Turcești.....	26
1.3.4. Neogrecești.....	26
1.3.5. Germanice	27
1.3.6. Englezești	28
1.4. Împrumuturi latino-romanice	29
1.5. Formații interne	33
1.5.1. Derivarea cu sufixe	34
1.5.2. Derivarea cu prefixe	36
1.5.3. Derivarea parasintetică.....	37
1.5.4. Derivarea regresivă	37
1.5.5. Compunerea	37
1.5.5.1. Compuse cu elemente fără existență independentă.....	38
1.5.5.2. Compunere prin abreviere.....	38
1.5.5.3. Compuse parasintetice	39
1.6. Schimbarea clasei morfologice	39
1.6.1. Determinarea sau articularea	39
1.6.2. Distribuția în context	39
1.7. Calcul lingvistic	40
CAPITOLUL II PERSISTENȚA DISCURSULUI REPETAT LATINESC.....	42
2.1. Folosirea în slujbe religioase și texte religioase moderne	42
2.2. Rolul educațional și academic	42
2.3. Transmiterea culturală	43
2.4. Valența simbolică	43
2.5. Clasificări ale enunțurilor discursului repetat latinesc	44
2.5.1. Sigle și abrevieri	44

2.5.2. Expresii uzuale și maxime	46
2.5.3. Citate din scriitori latini	50
2.5.4. Formule juridice	53
2.5.5. Formule religioase	55
CAPITOLUL III - STILUL ȘTIINȚIFIC DIN DOMENIUL UMANIST.....	58
3.1. Stilurile funcționale	58
3.1.1. Stilul juridico-administrativ	59
3.1.2. Stilul beletristic	59
3.1.3. Stilul colocvial	60
3.1.4. Stilul publicistic	60
3.1.5. Stilul științific	60
3.2. Calitățile stilului	64
3.2.1. Calitățile generale	64
3.2.2. Calitățile particulare	66
3.3. De la stilul științific la critica literară	70
CAPITOLUL IV - STILUL LUI CONSTANTIN CIOPRAGA.....	78
CAPITOLUL V- Dicționar de cuvinte și expresii latinești și străine în contextul operei lui	
Constantin Ciopraga	104
Abrevieri.....	105
5.1. Expresii latinești	106
5.2. Expresii străine	145
Dicționar de expresii-metodologie și relevanță.....	203
Concluzii	205
BIBLIOGRAFIE	208
ANEXE.....	214

DISCURSUL REPETAT LATINESC ÎN OPERA ȘTIINȚIFICĂ A LUI CONSTANTIN CIOPRAGA

(Rezumatul tezei de doctorat)

Tema prezentei teze de doctorat este esențială pentru a putea înțelege în profunzime opera criticului și istoricului literar Constantin Ciopraga: folosirea expresiilor consacrate, cu accentul pe cele de proveniență latină, dar aducându-le în discuție și pe cele din alte limbi străine, utilizate în construcția discursului său critic. Am considerat că a studia aceste expresii nu constituie doar un demers lingvistic (ca investigație), ci și unul cultural, pentru că respectivele expresii funcționează și ele ca punți între tradiția trecutului și interpretările moderniste ale literaturii.

Prezenta cercetare tratează o temă de mare interes pentru lingvistică, stilistică și filologie: inserarea expresiilor latinești și străine în opera lui Constantin Ciopraga. Am urmărit maniera în care aceste expresii își aduc contribuția la a contura un stil erudit, la a duce textul în tradiția culturală clasică și la a susține un discurs literar complex, cu deschidere internațională.

Am ales această temă datorită caracterului său interdisciplinar și a valorii sale didactice. Am văzut că expresiile și locuțiunile latinești nu sunt doar relicve lingvistice, ci elemente vii care permit culturii, istoriei și identității unui popor să fie prezente în discurs, deoarece aduc profunzime și autoritate criticii de azi. Analizând opera lui Constantin Ciopraga, autor de seamă al criticii literare românești, lucrarea își propune să evidențieze faptul că, deși expresiile latinești și din alte limbi străine contribuie la realizarea unui limbaj literar elevat, acesta ne este totuși accesibil. În contextual actual, în care observăm că discursul literar are tendința să fie cât mai simplu, îndepărtându-se de reperele clasice, considerăm că tema aleasă are o relevanță aparte.

Lucrarea are în vedere o zonă mai puțin cercetată de critica literară românească: utilizarea frazeologiei, cu axarea pe expresiile latinești, dar și pe cele din alte limbi de circulație europeană, în discursul unui autor canonic al istoriei și criticii literare.

În contextul culturii române postbelice, Constantin Ciopraga este o voce echilibrată și erudită, preocupată de studierea fenomenului literar național în conexiune cu valorile universale. Opera lui se remarcă prin rigoare istorică, spirit analitic și printr-o latură expresivă deosebită, dată de integrarea la tot pasul a expresiilor consacrate, maxime latinești, dictoane de sorginte morală, proverbe sau citate celebre din diverse culturi. Chiar dacă în aparență sunt marginale, ele reflectă complexitatea unei strategii discursive care, pe de o parte, țintește să transmită un mesaj intelectual, iar, pe de altă parte, să-l ancoreze într-o tradiție culturală durabilă.

Problema fundamentală de cercetare rămâne, așadar, funcția și semnificația acestor expresii în cadrul operei lui C. Ciopraga: reprezintă ele oare niște banale ornamente stilistice sau

au un important rol structural în construcția discursului critic? Ce rost au ele în configurarea viziunii autorului despre cultura română și a locului pe care ea îl ocupă în context european? În ce măsură putem vorbi despre un dialog între național și universal prin intermediul frazeologiei consacrate?

Considerăm că această problemă deschide o nouă perspectivă asupra operei lui C. Ciopraga, deoarece majoritatea studiilor anterioare au avut ca obiectiv analiza tematică sau istorică a lucrărilor sale, fiind lăsat deoparte stratul frazeologic și intertextual care conferă densitate și profunzime argumentării.

1. Ipotezele cercetării

Cercetarea are la bază patru ipoteze fundamentale:

a) Ipoteza persistenței tradiției clasice

Considerăm că prezența expresiilor latinești în opera lui Ciopraga nu este întâmplătoare, ci ea reprezintă o continuitate a tradiției umaniste în cultura română. Autorul face apel la aceste expresii pentru a-și susține argumentele și pentru a-și baza discursul pe o multitudine de valori perene.

b) Ipoteza funcționalității discursive

Expresiile consacrate nu sunt simple elemente decorative, ci îndeplinesc funcții multiple: explicative, argumentative, stilistice și didactice. Ele marchează punctele de intensitate conceptuală și emoțională ale textului critic, ghidând lectura și orientând interpretarea.

c) Ipoteza dialogului național-universal

Am plecat de la premisa că savantul Constantin Ciopraga construiește un dialog permanent între ceea ce literatura noastră are specific și modelele culturale europene. Prin integrarea expresiilor străine, în special franceze, germane și italiene, Ciopraga își dovedește deschiderea către universalitate și dorința de înscriere a fenomenului literar românesc într-un circuit mai larg de idei.

d) Ipoteza valorii didactice și științifice

Inventarul și analiza expresiilor pot avea o dublă semnificație: pe de o parte, ele constituie pentru cercetători o unealtă importantă pentru a înțelege stilul critic al autorului, iar, pe de altă parte, reprezintă o resursă didactică de valoare pentru predarea literaturii și a limbii române, reliefând legăturile sale cu cultura europeană clasică și modernă.

2. Obiectivele cercetării

Pornind de la ipotezele anterior specificate, cercetarea și-a propus următoarele obiective:

- (1) prezentarea conceptului de «discurs repetat» din punct de vedere teoretic și, mai ales, prin raportarea operei lui C. Ciopraga la conceptele formulate de E. Coșeriu și St. Dumitrăcel;
- (2) identificarea și clasificarea expresiilor latinești și străine din operele lui C. Ciopraga;

(3) stabilirea rolului acestor expresii în stilul critic al lui C. Ciopraga;
(4) analiza funcțiilor acestor expresii în text (argumentativă, estetică, axiologică);
(5) realizarea unui dicționar selectiv care să evidențieze cele mai relevante expresii utilizate de autor; am conceput acest dicționar în scop didactic, pentru a-și găsi utilitatea în rândul profesorilor și elevilor umaniști.

(6) demonstrarea legăturii dintre tradiția clasică și discursul modern în critica literară.

3. Metodologia cercetării

Metodologia adoptată combină abordarea teoretică cu cea practică.

a) Studiul bibliografic – Am realizat o amplă documentare cu privire la frazeologie și la conceptul de discurs repetat. Am consultat lucrări importante ale unor autori consacrați în domeniu (Eugeniu Coșeriu, Charles Bally, Vinogradov, Florica Dimitrescu, Theodor Hristea, Stelian Dumitrăcel, Cristinel Munteanu *et alii*) și ale altor lingviști români și străini. În plus am analizat studii despre influența limbii latine în cultura românească și despre stilistica criticii literare.

b) Constituirea corpusului – Am selectat lucrări reprezentative ale lui Constantin Ciopraga (monografii, studii critice, eseuri), care să ne ofere material de sprijin pentru a analiza corespunzător expresiile consacrate.

c) Identificarea expresiilor – Am parcurs opera critică a lui C. Ciopraga și am extras expresiile latinești și străine. Pentru fiecare expresie am notat contextul, traducerea, și semnificația în cadrul argumentării.

d) Clasificarea și analiza – Gruparea expresiilor s-a făcut alfabetic, respectând criteriile tradiție și modernitate. Analiza a urmărit frecvența, distribuția și rolul acestor expresii în discurs.

e) Elaborarea dicționarului – În ultima parte a lucrării am redactat un mini-dicționar de expresii latinești și străine extrase din opera lui Ciopraga, cu explicații filologice și culturale.

Datorită acestei metodologii a fost permisă o abordare interdisciplinară, care stă la intersecția lingvisticii, stilisticii și istoriei literare.

4. Sinteza capitolelor

Capitolul I – Discursul repetat latinesc: teorie, definiții, clasificări

Primul capitol se axează pe partea teoretică a cercetării întreprinse, concentrându-se pe conceptele de «discurs repetat», «expresii frazeologice» și rolul lor în contextul comunicării culturale. Analiza pleacă de la ideea că limbajul nu este un sistem inert, ci un organism viu care păstrează memoria culturală și identitară a comunităților lingvistice. În această direcție, expresiile consacrate, maxime, proverbe, locuțiuni idiomatice și formule de proveniență latină sau străină, devin păstrătoare de tradiție și repere stilistice importante în construcția discursului critic românesc.

Noțiunea de «discurs repetat» îi aparține lingvistului Eugeniu Coșeriu, și desemnează totalitatea fragmentelor de limbaj preluate și transmise în mod tradițional, fără a fi esențial modificate. Acestea includ maxime, proverbe, expresii idiomatice și, bineînțeles, expresii latinești sau străine care au pătruns în uzul limbii române. Teoria discursului repetat, inaugurată de Eugeniu Coșeriu și adaptată ulterior de alți lingviști români precum Stelian Dumistrăcel sau Cristinel Munteanu oferă un cadru analitic pertinent pentru înțelegerea acestor structuri în contextul literaturii și criticii contemporane.

Baza teoretică a acestei lucrări o constituie cele două concepte esențiale în analiza discursului literar: discursul repetat și frazeologismul consacrat. Înțelegerea lor trebuie să primeze pentru a putea evalua modul în care Constantin Ciopraga folosește expresiile celebre/tradiționale în construcția stilului său critic.

Termenul de *discurs repetat* include acele formule sau expresii care se transmit în timp, dar își păstrează structura și sensul fundamental, căpătând noi semnificații în funcție de contextul în care sunt reluate și care sunt „părți de discurs deja făcut care pot fi folosite din nou” (Coșeriu, 1977: 52). Pentru lingvistul Eugeniu Coșeriu limbajul nu este doar un mijloc de comunicare, ci și o arhivă a memoriei colective.

Prin analiza expresiilor consacrate nu descoperim doar valoarea lor lingvistică, ci și valoarea formativă. Acestea transmit o perspectivă tradițională asupra literaturii și culturii, dar deschisă reinterpretării creative. Pentru Ciopraga, ele stabilesc legătura între generații: prin intermediul lor, cititorii contemporani au lansată invitația de a redescoperi ideile fundamentale care au constituit baza gândirii umaniste europene.

După Eugeniu Coșeriu, discursul repetat are o funcție identitară și culturală, pentru că fixează în memoria colectivă formulele prin care o societate își arată valorile, normele și înțelepciunea pe care a acumulat-o de-a lungul timpului. Așadar, această dimensiune a limbajului devine esențială pentru a menține coeziunea culturală și pentru a transmite tipare tradiționale de gândire.

Continuând pe direcția teoretică formulată de Eugeniu Coșeriu și extinsă de Stelian Dumistrăcel, o contribuție valoroasă în domeniul discursului repetat o are lingvistul Cristinel Munteanu, discipol al lui St. Dumistrăcel și susținător al ideii că discursul repetat dobândește noi sensuri în funcție de contextual de comunicare. Acesta aduce o perspectivă actualizată asupra modului în care expresiile consacrate, cu precădere cele latinești sau de origine religioasă, sunt reluate și adaptate în discursul contemporan, mai ales în stilul jurnalistic și publicistic.

Analizând numeroase exemple din presa actuală, Cristinel Munteanu scoate în prim plan modul în care expresiile tradiționale, maxime, proverbe, formule ritualizate, se pot insera cu valoare ironică, ludică sau polemică, fără ca acest lucru să le afecteze originea și statutul cultural.

Cu această abordare, el duce mai departe spiritul metodologic coșerian, accentuând relația dintre forma fixă și funcția variabilă, dar și capacitatea acestor expresii de a continua legătura între memoria colectivă și realitățile discursului actual.

Ca și Stelian Dumistrăcel, care dezvoltă și adaptează conceptul de discurs repetat la contextul limbii române, și Cristinel Munteanu stabilește (după Quintilian) patru operații de bază care se aplică modificărilor expresiilor consacrate:

1. *adiectio* (adăugarea de elemente), de ex. *Homo homini lupus (est)* s-a transformat în Evul Mediu în *homo homini lupus, femina feminae lupior, clericus clerico lupissimus* (Munteanu, 2007: 189);

2. *immutatio* (înlocuirea unor termeni), întâlnită frecvent în textul jurnalistic al zilelor noastre. Este un procedeu prin care se substituie sfârșitul unui cuvânt cu sfârșitul altui cuvânt care are același început, efectul fiind obținerea comicului: „PIB-ul nostru cel de toate zilele” („Jurnalul Național”, 6.04.2008), cu trimitere la „Pâinea noastră cea de toate zilele”, din rugăciunea „Tatăl Nostru”.

3. *detractio* (eliminarea unor elemente): *verba volant* sau *scripta manent*, suprimarea făcându-se la stânga sau la dreapta, după caz (Munteanu, 2007: 189);

4. *transmutatio* (schimbarea ordinii cuvintelor); ex. *ubi bene, ibi patria* a devenit pentru naționaliști *ubi bene, ibi patria* (Munteanu, 2007: 189).

Frazeologia este văzută ca un domeniu de graniță, fiind legată, pe de o parte, de vocabular, deoarece se ocupă de combinațiile stabile de cuvinte, iar, pe de altă parte, de sintaxă, deoarece relațiile de natură frazeologică se definesc prin relațiile sintactice de diferite naturi, realizate pe axa sintagmatică (Boroianu, 1974: 24-34).

Ea este disciplina lingvistică ce analizează unitățile frazeologice văzute ca grupuri de cuvinte care dau naștere unei expresii stabile din punct de vedere structural și semantic. În cazul expresiilor latinești și străine, constatăm că aceste structuri au un dublu rol: pe de o parte, păstrează forma idiomatice originală, iar, pe de altă parte, ne arată apartenența la un registru de limbaj elevat.

Tipologia unităților frazeologice include locuțiuni, expresii idiomatice, proverbe, zicători și formule ritualizate. Aceste structuri nu au o stabilitate absolută, dar ele le pot fi recunoscute, chiar dacă suferă mici transformări. În lucrarea de față, accentul va cădea asupra expresiilor latinești, văzute ca forme canonice ale discursului repetat, și asupra expresiilor moderne de proveniență occidentală.

Pentru a înțelege în totalitate maniera de funcționare în discursul critic a expresiilor consacrate, este foarte important să avem o bază teoretică pe care se va fundamenta această practică stilistică și culturală. Conceptul de «discurs repetat», promovat de lingvistul Eugeniu

Coșeriu, ne demonstrează faptul că limbajul păstrează structuri frazeologice care se transmit tradițional, devenind purtătoare de identitate culturală.

Așadar, acest capitol ne aduce în prim plan cadrul teoretic util pentru a înțelege modul în care expresiile consacrate funcționează într-un discurs critic. Discursul repetat, în accepțiunea lui E. Coșeriu, oferă o perspectivă asupra limbajului ca arhivă vie a memoriei culturale, iar adaptările propuse de St. Dumitrăcel ilustrează dinamica expresiilor în contexte moderne. Acestea nu reprezintă simple ornamente, ci unelte de argumentare, expresii ale unui ethos intelectual și reflex al unei culturi pentru care tradiția, claritatea și rigoarea au o mare valoare. Analiza rolului lor în opera lui Constantin Ciopraga arată modul în care tradiția umanistă se întâlnește cu modernitatea culturală, generând un stil critic original și profund ancorat în valorile limbii române.

Pentru început, am realizat o analiză detaliată a procesului de romanizare și a evoluției lexicului românesc pentru a evidenția rolul fundamental al latinei ca nucleu formator al limbii și culturii române. În perioada romanizării Daciei, latina nu a fost doar un mijloc de comunicare administrativă, ci și un instrument de formare culturală și identitară. Termeni, expresii și maxime latine sunt vii în mentalul colectiv, prin valori precum respectul pentru lege (*fiat justitia pereat mundus*), înțelepciunea populară (*homo homini lupus*) sau atitudinea morală (*memento mori*). Aceste expresii, transmise din generație în generație, au fost reinterpretate în diverse epoci istorice, în funcție de nevoile culturale și sociale ale momentului.

Capitolul al II-lea (Persistența discursului repetat latinesc) evidențiază faptul că în Evul Mediu și Renaștere, expresiile latine au cunoscut o circulație intensă în mediile școlare și ecleziastice, fiind preluate în cronică, traduceri religioase și texte juridice. În epoca modernă, odată cu afirmarea spiritului critic românesc, aceste expresii s-au regăsit în operele marilor cărturari și critici literari, printre care și Constantin Ciopraga, care le-a utilizat ca suport argumentativ și element stilistic.

Persistența discursului repetat de origine latină constituie un fenomen foarte complex care pune accentul pe continuitatea valorilor culturale și lingvistice moștenite din Antichitate și păstrate în spațiul cultural european, chiar și în cel românesc. Noțiunea de «discurs repetat» reprezintă transmiterea și folosirea unor formule fixe, expresii consacrate, maxime, proverbe, care, deși își au originea în latina clasică, s-au menținut de-a lungul veacurilor și și-au conservat forța expresivă și autoritatea simbolică. Semnificația acestui fenomen reiese din faptul că asemenea formule nu rămân doar în trecut, ci sunt constant resemnificate în raport cu noile contexte culturale. Ele sunt active, dând profunzime discursului contemporan și deschizând un orizont de sensuri ce depășește limitele prezentului imediat.

Persistența expresiilor latinești, maxime, proverbe, structuri frazeologice și inserarea lor în limba română, ne arată nu doar continuitatea tradiției clasice, ci și potențialul limbii de a integra numeroase influențe (slave, grecești, turcești, maghiare, franceze sau italiene), menținându-și identitatea. În complexitatea acestui strat, expresiile idiomatice și frazeologice autohtone conviețuiesc alături de cele culte, și dau naștere unui vast repertoriu lingvistic care va constitui în epoca modernă, o sursă important pentru discursul critic și literar. Împletirea tradiției populare cu cea cultă reprezintă punctul de plecare pentru a înțelege stilul lui Ciopraga.

Cadrul teoretic prezentat în acest capitol permite înțelegerea profundă a funcționării expresiilor consacrate în discursul critic românesc. Analiza rolului lor în opera lui Constantin Ciopraga arată maniera în care tradiția umanistă se întâlnește cu modernitatea culturală, generând un stil critic original și profund ancorat în valorile limbii române.

Această fundamentare teoretică a pregătit terenul pentru capitolul următor, în care am examinat modul concret în care expresiile consacrate se integrează în diferitele stiluri funcționale ale limbii române – științific, eseistic și publicistic –, evidențiind interacțiunea dintre tradiție și inovație în discursul critic ciopragian.

Capitolul al III-lea (Stilul științific din domeniul umanist) tratează problematica stilului științific din domeniul umanist, corelând-o cu evoluția criticii literare românești și cu particularitățile stilului lui Constantin Ciopraga. Pentru a înțelege în profunzime acest subiect, am pornit de la conceptul general de «stil», definit ca ansamblu de trăsături specifice vocabularului, morfologiei și sintaxei, care caracterizează exprimarea orală și scrisă a unui individ sau a unui grup de vorbitori.

Pornind de la această perspectivă, am analizat apoi stilurile funcționale, ce reprezintă modalități de utilizare a limbii adaptate diferitelor domenii de activitate și contexte de comunicare. Structura capitolului urmează un parcurs gradual: mai întâi, sunt prezentate delimitările teoretice ale stilurilor funcționale și sunt explicate calitățile și abaterile stilistice; ulterior, analiza se concentrează asupra criticii literare românești, cu accent pe stilul științific umanist; în final, este evidențiat un model critic prin intermediul operei lui Constantin Ciopraga, ale cărei particularități stilistice reflectă atât rigoarea științifică, cât și specificul umanist al demersului său critic.

Prin extinderea prezentă, capitolul devine o sinteză teoretică și metodologică, oferind un cadru conceptual solid și o perspectivă aplicabilă pe texte critice contemporane. Scopul principal al acestei analize este de a arăta că stilul critic în domeniul umanist nu poate fi redus la un registru strict impersonal, ci implică o tensiune constantă între rigoarea argumentului și expresivitatea discursului. În acest sens, lucrarea evidențiază modul în care Constantin Ciopraga

reuşeşte să echilibreze aceste dimensiuni, oferind un model de critică literară echilibrată şi profundă.

Prima parte se apleacă asupra noţiunii de stil funcţional, făcând o clasificare a principalelor stiluri: beletristic, juridico-administrativ, colocvial, publicistic şi ştiinţific. Noţiunea de «stil funcţional» ocupă un loc central în lingvistică şi în teoria comunicării, ea desemnând totalitatea trăsăturilor lingvistice şi expresive specifice pentru un anumit tip de discurs raportat la funcţia sa socială şi culturală. Această clasificare este importantă pentru a înţelege diversitatea limbajului, deoarece fiecare tip de comunicare, artistică, administrativă, ştiinţifică sau cotidiană are propriile reguli şi convenţii. Iată câteva amănunte pentru a înţelege cum funcţionează fiecare stil în parte:

a) *Stilul juridico-administrativ*

Acest stil este utilizat în administraţia de stat şi se regăseşte în documente precum dispoziţii, decrete, ordonanţe, hotărâri, cereri, rapoarte, legi, procese-verbale, contracte, notificări, facturi etc. Limbajul are sens denotativ, iar conţinutul este accesibil persoanelor cu un anumit nivel de cultură. Textele sunt bine organizate, structurate pe puncte şi paragrafe, iar exprimarea este impersonală şi precisă, fără figuri de stil. Documentele juridico-administrative sunt clare, lipsite de ambiguităţi sau opinii personale şi nu lasă loc pentru interpretări. Se folosesc termeni specifici domeniului, iar structura logică pe articole şi capitole facilitează înţelegerea şi aplicarea. Funcţiile principale ale acestui stil sunt cea referenţială şi cea persuasivă.

b) *Stilul beletristic*

Este caracteristic operelor literare – roman, poezie, teatru, nuvelă – şi se remarcă prin libertatea mare de utilizare a limbii. Cuvintele au deseori sens conotativ, iar autorii folosesc toate registrele limbii pentru a exprima emoţii şi stări afective intense. Sunt acceptate abateri de la normele gramaticale (schimbarea topicii, fraze complexe) pentru a spori expresivitatea şi originalitatea. Cititorul este invitat să-şi folosească imaginaţia şi sensibilitatea, punând accent pe modul de exprimare, nu pe veridicitatea informaţiei. Se folosesc frecvent figuri de stil şi jocuri de cuvinte, care creează imagini puternice şi atmosferă emoţională. Funcţia dominantă a stilului este cea poetică.

c) *Stilul colocvial*

Acest stil se regăseşte în comunicarea cotidiană, neoficială, între prieteni, colegi sau în familie. Este spontan, degajat şi acoperă o tematică largă. Se manifestă prin dialoguri orale, scrisori, jurnale, urări sau relatări. Vocabularul este variat şi include cuvinte familiare, regionalisme, pronunţii zonale, argou, ticuri verbale sau expresii populare. Comunicarea colocvială implică gestică, mimică şi repetiţii. Latura afectivă este puternic prezentă, exprimată prin diminutive, peiorative, superlative populare, umor sau proverbe.

d) *Stilul publicistic*

Acest stil este specific presei și are rolul de a informa și influența publicul cu privire la evenimente sociale, politice, culturale, economice. Este folosit în ziare, reviste, emisiuni TV sau radio, interviuri și dezbateri publice. Textele publicistice urmăresc să capteze atenția și să convingă, folosind limbaj accesibil și actual, uneori combinând elemente din limba literară cu cele colocviale. Se utilizează titluri sugestive, repetiții, interogații, exclamații și procedee menite să stârnească curiozitatea. Materialele sunt adesea însoțite de fotografii, caricaturi, hărți, grafice sau statistici pentru un impact mai mare asupra publicului.

e) *Stilul științific*

Stilul științific s-a format odată cu dezvoltarea diverselor ramuri ale cunoașterii. Inițial apropiat de limbajul literar, el s-a diferențiat treptat, adoptând termeni tehnici și o exprimare clară și logică. Latina a fost mult timp limbă de referință în comunicarea științifică, iar multe concepte au rămas (ca redare terminologică) internaționale. În Renaștere, accentul a căzut pe exactitate și concizie, fiind evitate elementele artistice.

Textele științifice sunt impersonale, precise, clare și lipsite de afectivitate. Se folosesc termeni denotativi, neologisme, jargon specific fiecărui domeniu și o structură logică, deductivă. Absența figurilor de stil este caracteristică, iar repetarea anumitor termeni și predominanța substantivelor față de verbe sunt trăsături specifice. Presentul este timpul verbal cel mai frecvent utilizat.

Se disting trei tipuri de limbaj științific:

1. al științelor exacte – matematică, fizică, chimie;
2. al științelor naturale – biologie, geografie;
3. al științelor umaniste – istorie, critică literară, (parțial) lingvistică.

Nivelul lexical este dominat de termeni de specialitate și concepte generalizatoare. Sinonimia este rar întâlnită, iar elementele populare sau regionale lipsesc aproape complet. La nivel morfologic, se observă lipsa vocativului, utilizarea pluralului de autor și frecvența pronomelor impersonale. Din punct de vedere sintactic, predomină frazele complexe, cu subordonări numeroase. Stilul științific se caracterizează prin obiectivitate, rigoare și claritate, având ca scop transmiterea corectă și logică a informațiilor.

Am subliniat diferențele de vocabular, sintaxă și morfologie, menționând că stilul științific, chiar dacă își are rigoarea și impersonalitatea lui, dobândește flexibilitate în domeniul umanist și integrează analiza critică și subiectivitatea justificate prin argumente. Am insistat pe geneza stilului științific, prin urmărirea evoluției acestuia încă din Antichitate cu ajutorul retoricii

aristotelice și am continuat cu umanismul renescentist, perioadă care face diferența între limbajul științific și cel literar. Prin această reconstrucție istorică se evidențiază procesul de consolidare a unei tensiuni între rigoarea conceptuală și expresivitatea stilistică, o dualitate care definește discursul critic literar contemporan.

Ne-am oprit asupra calităților generale ale stilului – claritatea, proprietatea, corectitudinea, precizia și puritatea –, dar și asupra abaterilor frecvente de la acestea. Am dorit o prezentare mai puțin descriptivă a acestor calități și mai degrabă funcțională, punând accentul pe rolul lor în construirea unui text academic credibil și coerent. Am insistat pe calitățile particulare (naturaletatea, simplitatea, finețea, demnitatea, oralitatea, concizia) care dau personalitate stilului și fac unică vocea fiecărui autor în parte.

Un element important în cadrul acestei analize îl constituie discutarea abaterilor stilistice (obscuritate, pleonasm, ermetism, prolixitate), care sunt un adevărat reper metodologic, pentru că aceste deviații le considerăm utile pentru autoevaluarea propriei lucrări, dar și pentru aplicabilitatea critică pe alte texte literare sau științifice.

Capitolul pune apoi accentul pe ideea criticii literare ca punte între știință și estetică, evidențiindu-i funcțiile: selectivă, direcțională, normativă, anunțativă, axiologică și conservativă. Pentru Const. Dobrogeanu-Gherea critica literară este un fel de îndreptar pentru gustul estetic al publicului, deoarece ea este și operă de artă, dar și operă de știință: „Ea întrunește într-o armonie superioară și spontaneitatea artistică, și reflexivitatea științifică; ea ne face în același timp să simțim frumosul și să-l pricepem.” (Dobrogeanu-Gherea, 1897: 133-134).

Critica literară are ca principal obiect să identifice, să delimiteze și să valideze valorile estetice, deosebindu-le de non-valori, într-un cadru ideologic și istoric coerent. Aceste operațiuni sunt foarte legate între ele și nu se pot realiza separat: dacă una lipsește, este compromis întregul act critic, rezultând o formulă incompletă sau inoperantă. Pentru a identifica o valoare literară ținând cont de natura sa individuală, ireductibilă și irepetabilă, înseamnă să o recunoștem dar și să o definim, denumim și să îi conturăm profilul estetic specific. De asemenea, caracterizarea originalității unei opere trebuie făcută prin intermediul unui proces de comparare și contextualizare, în plan temporal, și spațial, raportându-ne la universul ideatic și epoca în care a fost creată.

Critica literară românească ia naștere în contextul metadiscursiv al literaturii universale și, deși observăm suprapunerea ei frecventă cu istoria literară, ea își menține totuși propriile teorii și concepte. În perioada postbelică, aceasta devine una dintre cele mai importante forme de manifestare literară.

Dacă literatura „canonică” își întărește poziția în spațiul literar mondial, prin favorizarea istoriei și a teoriei, critica literară românească intră în acest circuit printr-o abordare subiectivă,

văzută adesea drept periferică. Deși scrierile de tip cronică își au bogăția lor, acest fapt nu justifică în întregime lipsurile teoretice. Pe de o parte, critica urmărește o întoarcere la text și contracararea ideologiilor false atribuite literaturii; pe de altă parte, accentuează poziția superioară a criticului, care se vede deasupra metodei.

Lipsurile teoretice ale criticii sunt explicate și prin faptul că există un hipertext care este supus unor ideologii dominante, unde conținutul și problematica au prioritate în raport cu metodele. Este o orientare cunoscută influenței criticii occidentale. Spre deosebire de Occident, unde metadiscursul critic exprimă convingeri autentice, critica românească, mai ales în perioada socialismului și a național-comunismului, reflectă un decalaj între convingerile personale și ideologia oficială.

Astfel, am constatat o pierdere a forței istoriei literare prin intervenția politicului, precum și tendința teoriei de a funcționa în contexte atât de generale, încât își pierde specificul. Critica literară ajunge să includă atât latura teoretică, cât și latura istorică până la sfârșitul regimului dictatorial din anii '90. Evoluția acesteia, de la realismul socialist la estetism, protocronism și postmodernism, scoate în evidență caracterul preponderent importat al criticii românești și nevoia tot mai mare de a avea un fundament metodologic.

Asemenea criticii franceze, critica românească presupune în primul rând spirit critic. Aceasta trebuie să reconstituie și să păstreze operele esențiale, nu să le distrugă, chiar și atunci când există dispute literare. Gândindu-ne la termenii „critică” și „discernământ”, constatăm că ei au, în ultimă instanță, o origine comună, ambii referindu-se la acțiunea de a separa sau a alege; deci, critica implică evaluarea și diferențierea valorii de non-valoare. De fapt, critica reprezintă un act de judecare a creațiilor literare, pe care îl realizează criticul literar.

Critica literară este o știință cu istoria sa proprie, ale cărei începuturi pot fi căutate în *Poetica* lui Aristotel. Ea are ca scop principal analiza și clasificarea operelor din trecut și din prezent, judecate dintr-o perspectivă comparativă. Pentru Sainte-Beuve, clasificarea critică ar trebui să rezulte dintr-un „alt eu” al criticului, diferit de cel manifestat în viața de zi cu zi. Rămâne însă întrebarea dacă un critic poate fi cu adevărat imparțial. După cum afirma Sartre, „actul critic angajează omul în întregime”, ceea ce sugerează că judecata critică nu poate fi complet lipsită de subiectivism.

Am realizat o sinteză istorică a criticii literare românești, pornind de la manifestările pașoptiste și programul revistei „Dacia literară”, mișcarea „Junimea” condusă de Titu Maiorescu și ajungând în modernism și în epoca postbelică (Eugen Lovinescu, Garabet Ibrăileanu, G. Călinescu, Nicolae Manolescu). Am urmărit interacțiunea dintre literatură și ideologie, cu accentul pe tensiunile dintre estetism și imperativele politico-sociale, în special în perioada comunistă.

Capitol IV (Stilul lui Constantin Ciopraga) se axează pe stilul lui Constantin Ciopraga, profesor, critic și istoric literar care a avut o puternică influență asupra culturii românești postbelice. Opera sa, structurată în monografii și studii critice, se remarcă prin echilibru, claritate și rigoare documentară. Ciopraga realizează portretul literar și introduce elemente biografice și psihologice ale autorilor analizați, dar păstrează o perspectivă obiectivă, dovedindu-și sensibilitatea estetică. Abordarea autorului îmbină tradiția clasică a monografiei și cu deschiderea către contextualizări moderne.

Stilul critic folosit de Constantin Ciopraga în interpretarea literaturii iese în evidență printr-un echilibru între rigoarea academică și empatia interpretativă, dând naștere unei voci distincte între autorii criticii literare românești. Trecem în revistă principalele trăsături ale acestui stil:

1. Rigoare analitică și fundamentare documentară

Punctul de plecare al demersului critic al lui Ciopraga îl reprezintă o documentare solidă, care se bazează întotdeauna pe surse sigure și pe înțelegerea profundă a contextului biografic și cultural al autorilor supuși analizei. Fără a face speculații nefondate, el își construiește argumentele pe observații atente și interpretări cu dovezi concrete. Acest stil l-a consacrat drept un cercetător minuțios și echilibrat.

2. Atitudine empatică față de autor și operă

Poziția lui Ciopraga nu este cea a criticului destructiv, ci a celui care explorează latura umană și creatoare a scriitorilor, având ca principal obiectiv înțelegerea motivațiilor și a drumului lor interior. Ciopraga manifestă un respect profund față de subiectul analizat, intenția lui fiind mereu aceea de clarificare și de susținere, și nu condamnare. Empatia de care dă dovadă atunci când se apropie de text, o găsim rar la alți scriitori, acesta fiind mai degrabă în rolul unui „mediator” decât al unui „acuzator”.

3. Integrarea operei în contextul istoric și cultural

Unul dintre aspectele importante ale stilului său critic este preocuparea pentru a contextualiza literatura. Ciopraga vede opera literară ca rezultat al unei epoci, al unui climat cultural și social, fără să o izoleze de mediul ei de concepere. Regăsim acest tip de lectură în monografiile dedicate unor autori precum Sadoveanu sau Creangă, unde analiza operei nu poate fi înțeleasă separat de înțelegerea epocii și a identității naționale.

4. Biografia spirituală – metodă interpretativă originală

Ciopraga și-a făcut simțită prezența în domeniul analizei critice prin întrebuintarea conceptului de „biografie spirituală”, metodă ce presupune trecerea dincolo de nivelul biografic factual și urmărirea traiectoriei interioare a autorului, tot ceea ce înseamnă convingeri, valori și reflecții personale – în relație cu creația literară. Astfel, criticul construiește portrete ale

scriitorilor, complexe și sensibile, fiind foarte vigilent în ceea ce privește devenirea lor intelectuală și estetică.

5. Claritate și logică în organizarea ideilor

Ciopraga dovedește o mare capacitate de sinteză și de structurare logică atunci când vine vorba de scrisul critic. Textul său se bucură de o arhitectură logică riguroasă, care conduce lectorul într-o manieră fluentă și coerentă spre descifrarea analizei literare. Observațiile făcute fac parte dintr-un întreg armonios, cu detalii care nu sunt tratate izolat, ci raportate la sensul global al operei.

6. Echilibru estetic și obiectivitate

În cazul criticii lui Ciopraga, am constatat că nu există excese valorice sau estetice, deoarece acesta nu impune judecăți dogmatice și nu favorizează abordările unilaterale, având întotdeauna tendința de a fi echilibrat, făcând corect bilanțul punctelor forte, dar și al limitelor unei creații, în a căror analiză nu își exprimă preferințele personale, ci respectul pentru diversitatea expresiei literare.

7. Monografia – formă preferată de aprofundare

Principala formă de cercetare critică în cazul lui Ciopraga rămâne monografia care îi permite autorului să exploreze în detaliu, sistematic opera unui autor, înglobând atât dimensiunea stilistică și tematică, cât și aspectele evolutive ale creației. Acest gen critic este bine reprezentat prin monografiile dense din punct de vedere analitic și cu mare profunzime care surprind figuri canonice, precum Mihail Sadoveanu, Ion Creangă sau Mihai Eminescu.

8. Evitarea polemicilor și a tonului conflictual

Pentru Constantin Ciopraga, spre deosebire de alți critici contemporani, confruntările publice sau retorica polemică, nu au reprezentat puncte de interes, exprimându-se întotdeauna pe un ton moderat, sobru și elegant, care se canalizează pe valoarea ideilor și pe claritatea demonstrației. Cu o astfel de atitudine și-a dovedit autoritatea morală și intelectuală și s-a bucurat de respect în rândul colegilor de breaslă.

9. Interes pentru relația dintre literatură și realitate socială

Ciopraga nu vede literatura ca pe un fenomen izolat. Ea este în permanent dialog cu istoria și societatea. Interpretarea operei în analizele sale se face prin raportare la maniera în care aceasta reflectă, interpretează sau răspunde la provocările epocii. Am remarcat că această dimensiune socială a criticii are rol de a adăuga profunzime și relevanță abordărilor literare, confirmându-ne ideea că literatura este o expresie a umanului în dinamica sa istorică.

Capitolul este foarte important pentru partea teoretică a lucrării de doctorat pentru că oferă:

a) Cadrul conceptual al stilului științific în domeniul umanist, cu utilitate pentru definirea propriului cadru metodologic. Am analizat comparativ diferitele stiluri funcționale cu scopul realizării unui suport pentru delimitarea discursului critic academic.

b) Contextul istoric al criticii literare românești, absolut necesar pentru a înțelege evoluția instrumentelor critice și a tensiunilor dintre estetism și ideologie, cu precădere pe perioada secolelor XIX-XX.

c) Modelul analitic al lui Constantin Ciopraga, care se remarcă prin echilibrul între obiectivitate și interpretare, documentare riguroasă și sensibilitate stilistică. Acest model poate fi aplicat pe textele literare contemporane în vederea obținerii unei analize cât mai fine.

d) Reflecția asupra calităților și abaterilor stilistice, pe care am dorit-o ca ghid metodologic pentru redactarea și evaluarea textelor academice, inclusiv a prezentei teze.

Am combinat istoria literară cu analiza stilistică și am evidențiat repere critice fundamentale, pentru a contribui la înțelegerea manierei în care este construit discursul științific umanist și cum își consolidează acesta statutul în cultura română. Considerăm că această analiză istorică își dovedește importanța prin dinamica relației dintre discursul critic și discursul social, dându-ne repere valoroase pentru a înțelege metodologiile contemporane.

Capitolul V– Dictionar de cuvinte și expresii latinești și străine în contextul operei lui Constantin Ciopraga

De la început trebuie să menționăm faptul că pentru o înțelegere deplină a semnificației expresiilor latinești și străine în opera lui Constantin Ciopraga, este necesar să vedem în ansamblu cadrul istoric și cultural în care acesta și-a desfășurat activitatea. Cultura românească din prima jumătate a secolului XX a suferit numeroase transformări: modernismul, sincronizarea cu Occidentul și reformele politice au schimbat discursul intelectual. Criticii literari nu se ocupau doar de comentarea operelor artistice, ci și construiau identitatea culturală, legând literatura națională de marile curente europene.

În acest context, apelul la expresii consacrate provenite din latină sau din alte limbi de cultură dovedește erudiție și prestigiu. Limbajul clasic era folosit pentru a da o dimensiune universală textului critic și pentru a lega trecutul de prezent. Const. Ciopraga, care s-a format într-un mediu academic puternic ancorat în tradiția filologică, avea atât rigoarea cercetării istorice, cât și sensibilitatea stilistică necesară pentru a transforma citatele și locuțiunile în elemente vii ale discursului său.

Se poate observa că această predilecție pentru frazeologia de sorginte clasică se înscrie într-o tendință mai largă a criticii românești din perioada interbelică și postbelică. Marii săi contemporani, precum G. Călinescu, Șerban Cioculescu sau Tudor Vianu, apelau și ei, uneori, la asemenea formule, dar Ciopraga se distinge prin modul în care le integrează în lucrările sale,

transformându-le în parte constitutivă a argumentării critice. Am considerat necesar să subliniem această caracteristică, pentru că ea exprimă o concepție despre critică, ce este văzută ca artă a dialogului dintre trecut și prezent, dintre local și universal.

Un element definitoriu al stilului lui Constantin Ciopraga este folosirea frecventă a expresiilor latinești. Aceste formule, care vin din moștenirea clasică, nu reprezintă simple urme ale educației umaniste, ci ele sunt considerate repere conceptuale care vin în sprijinul analizei literare și îi dau profunzime.

În textele lui Ciopraga, expresiile latine aduc în discuție idei fundamentale despre viață, artă și moralitate, într-un cadru de referință situate dincolo de limitele contextului literar analizat, integrând opera discutată într-o tradiție de gândire universală.

Printre expresiile latinești pe care le regăsim în opera lui Ciopraga amintim: „Fiat voluntas tua”, „in vino veritas”, „sic transit gloria mundi” „ad fontes”, „verba volant scripta manent”, „homo universalis”, „carpe diem” etc, care sunt așezate natural în text, dar și strategic în momente de vârf ale argumentației, dând textului ritm și gravitate, adâncind semnificația mesajului transmis.

Întrebuințarea expresiilor latinești prezintă mai multe funcții:

1. *Funcția argumentativă* presupune utilizarea expresiilor consacrate pentru a susține o idee sau o concluzie. Expresiile latinești precum „errare humanum est” sau „fiat voluntas tua” sunt adesea introduse în momente cheie, pentru a da greutate și autoritate unui raționament. Ele sintetizează idei complexe pentru a ușura receptarea argumentului de către cititor.

2. *Funcția expresivă* se referă la capacitatea acestor expresii de a înfrumuseța discursul și de a-i da un plus de intensitate. Formule ca „in vino veritas” sau „carpe diem” dau o nuanță filozofică, dar creează și o legătură afectivă între text și citator. În acest sens, expresiile construiesc un ton reflexiv, profund sau chiar confesiv.

3. *Funcția estetică* își găsește expresia în eleganța și armonia stilului. Alterând expresiile latinești cu cele străine, Ciopraga creează un ritm intern al textului, o structură care atrage atenția și menține interesul celui care citește. Această estetică a echilibrului între tradițional și modern, este una dintre particularitățile stilului său.

4. *Funcția culturală* este peșemne cea mai pregnantă. Utilizarea expresiilor latinești sunt dovada unei culturi solide, a respectului pentru moștenirea intelectuală a Europei. Ciopraga nu le introduce întâmplător, ele sunt dovezi ale unei continuități de gândire și ale unei conexiuni cu valorile umanismului clasic.

5. *Funcția axiologică* reflectă sistemul de valori al autorului. Multe dintre expresiile utilizate exprimă o atitudine morală – despre adevăr, libertate, efemeritate sau înțelepciune. Ele

nu trebuie văzute doar ca etichete stilistice, ci ca adevărate declarații de principiu, integrate cu finețe în structura textului.

Prin intermediul lor Ciopraga realizează o îmbinare între tradiție și actualitate, demonstrând că expresiile consacrate pot fi întrebuințate creativ și în critica literară modernă. Astfel, putem constata că expresiile latinești din opera lui Ciopraga nu sunt simple părți retorice, ci ele sunt elemente constituente ale unui stil bine articulat, înrădăcinat adânc în cultura europeană clasică.

Latina, ca limbă a culturii clasice, este un cadru stabil pentru a formula idei atemporale. Pentru Ciopraga, expresiile latinești nu sunt citate decorative, ci repere cognitive care cuprind sensuri culturale complexe și sunt un mijloc fin de comunicare cu cititorul cultivat.

Fie că maximizează puterea unei concluzii („Fiat voluntas tua”), fie că evocă o idee general-valabilă („Errare humanum est”), expresiile latinești conțin o densitate ideatică impresionantă. De asemenea ele își aduc aportul la a menține un ton elevat și la a delimita clar planurile de idei din cadrul analizei literare.

Pe lângă expresiile latinești, regăsim la Constantin Ciopraga și expresii de proveniență modernă, în special din limbile franceză, germană și italiană. Acestea reflectă un orizont cultural vast care se vrea integrat într-un dialog european al ideilor.

Întâlnim la Ciopraga expresii și termeni (compuși) precum „l’art pour l’art”, folosită în legătură cu estetica simbolistă și modernistă, punând în evidență autonomia artei, sau „Weltanschauung” și „Zeitgeist”, utilizate în contextul orientării ideologice din literatura română, „dolce far niente”, expresie ce caracterizează stările lirice contemplative din operele analizate. Aceste formule sunt un important reper pentru modernitatea și universalitatea discursului critic al lui Ciopraga.

Folosirea lor nu se face la întâmplare. Ea este în strânsă conexiune cu o cunoaștere aprofundată a limbilor de origine și a tradițiilor culturale pe care le reprezintă. Ciopraga nu traduce aceste expresii, ci le lasă în forma lor originală, semn al apartenenței discursului său la un orizont cultural extins. În privința publicului său, ne este clar că acesta nu poate să fie decât unul cultivat, familiarizat cu sensurile și conotațiile acestor expresii.

Expresiile provenite din alte limbi funcționează adesea ca repere terminologice specializate. Ele marchează concepte care, datorită complexității lor, nu se pot traduce direct în limba română fără să se piardă sensul sau nuanța. Acestea pot fi văzute ca sinonime ale termenilor de specialitate în discursul științific, dar și ca resurse stilistice în registrul eseistic. Astfel, Ciopraga realizează un echilibru fin între exactitatea terminologică și expresivitatea discursivă, scoțând în evidență faptul că rigoarea științifică poate să existe alături de rafinamentul stilului personal.

Putem remarca echilibrul între expresiile latine și cele modern. Primele evocă tradiția clasică și autoritatea limbajului, iar celelalte reflectă modernitatea, deschiderea și dialogul intercultural. Această complementaritate contribuie la conturarea unui stil complex, care îmbină rigoarea și sensibilitatea, erudiția și accesibilitatea.

Folosind expresiile de origine străină, autorul dă culoare discursului său, readuce în prim plan valorile universaliste ale culturii române, demonstrând că o critică literară profundă nu se construiește izolat, ci în permanentă legătură cu marile curente de gândire europene. Expresiile folosite de Constantin Ciopraga nu sunt doar niște ornamente, ci au roluri multiple în realizarea discursului critic, căci asigură coerența argumentației, rol estetic textului și transmit valori importante, făcând parte din identitatea stilistică a autorului.

Am observat că autorul apelează frecvent la acele expresii care au rol sintetizator, pentru a conferi autoritate demonstrației. Integrarea lor se face pentru a crea pauze semnificative, pentru a face trecerea de la o idee la alta, și pentru ca textul să capete o notă de rafinament. Spre exemplificare, adăugăm mai jos, câteva expresii latine și străine cu interpretarea lor:

Verba volant, scripta manent – „Cuvintele zboară, scrisul rămâne.” Expresia subliniază permanența textului scris în contrast cu fragilitatea vorbirii.

Carpe diem – „Trăiește clipa.” Este menționată când e vorba despre lirismul modern și despre atitudinile existențiale din poezie.

Sic transit gloria mundi – „Așa trece gloria lumii.” Se folosește în pasaje reflexive despre destinul scriitorului și fragilitatea faimei literare.

Fiat voluntas tua – „Facă-se voia Ta.” Expresie cu sens religioas, care arată acceptarea destinului.

In vino veritas – „În vin se află adevărul.” Apare în contexte autentice și momentele de sinceritate.

Ad fontes – „Înapoi la izvoare.” Criticul face apel la această expresie pentru a arăta întoarcerea la sursele originare ale culturii.

L'art pour l'art – „Arta pentru artă.” Formulă-cheie a estetismului, care supune analizei tendințele simboliste și moderniste.

Weltanschauung – „Viziune asupra lumii.” Desemnează perspectiva generală asupra existenței prezentă într-o operă literară.

Zeitgeist – „Spiritul epocii.” Concept folosit pentru a analiza raportul dintre literatură și contextul istoric.

Dolce far niente – „Plăcerea de a nu face nimic.” Dezvăluie tonul contemplativ din anumite poezii.

Homo universalis: „Omul universal, cu preocupări multiple”. Descrie figuri culturale cu erudiție enciclopedică.

Errare humanum est: „A greși e omenesc”. Expresia exprimă respingerea criticii și acceptarea toleranței.

Fiat lux: „Să fie lumină!”. Apare în contexte ce țin de cunoaștere, sau debut creator.

Analiza operei critice a lui Constantin Ciopraga a scos în evidență faptul că folosirea expresiilor latine și străine, reliefează structura de profunzime a discursului său critic.

Mini-dicționarul de expresii latinești întocmit cu acest prilej prezintă o structură clară și unitară, cu termenii așezați în ordine alfabetică și o schemă de prezentare riguroasă. Fiecare intrare include forma latină a expresiei, traducerea acesteia în limba română și o analiză morfologică atentă, însoțită de informații privind declinarea și funcția gramaticală. Acest mod de organizare ușurează consultarea rapidă și oferă cititorului un cadru lingvistic precis, dar și o deschidere spre înțelegerea sensului expresiei în contextul ei original/originar.

Am încercat să tratăm lucrurile temeinic, dând cât mai multe explicații în privința cazurilor, genurilor și declinărilor, iar în modul în care sunt integrate în prezentarea fiecărei expresii am făcut apel la cunoștințele de latină clasică. Pe lângă analiza strict lingvistică, dicționarul a avut ca scop să realizeze o contextualizare a expresiilor și din perspectivă culturală și istorică. Nu ne-am limitat la traducere, ci am explicat proveniența formulelor, evocând autorii clasici care le-au consacrat (Horațiu, Vergiliu, Petronius) și modul în care acestea au fost receptate și reutilizate în critica literară românească, în special în opera lui Constantin Ciopraga. Prin această dimensiune intertextuală am dorit să îmbogățim lucrarea și să îi conferim valoare interdisciplinară.

Integrarea expresiilor în analiza textelor lui Ciopraga este realizată prin citate și referințe bibliografice, ceea ce oferă cititorului un exemplu concret al funcționării lor în context critic. În același timp, prin preluarea citatelor între ghilimele și prin indicarea sursei (titlu și pagină) am dorit să sporim claritatea și acuratețea academică a lucrării.

Un alt punct de originalitate a dicționarului este combinarea analizei filologice cu observații stilistice și culturale. Expresiile nu sunt tratate ca simple unități lexicale, ci ca purtătoare de valori etice și estetice, legând tradiția clasică de literatura română modernă.

În ansamblu, dicționarul se remarcă prin caracterul său original: aduce împreună cercetarea lingvistică, analiza stilistică și istoria criticii literare, propunând un model de lucru care poate fi extins și asupra altor autori. Această abordare integrativă, susținută de o bună documentare filologică, face din lucrare nu doar un instrument de studiu al expresiilor consacrate, ci, sperăm, și un reper pentru cercetarea raportului dintre clasic și modern în literatura română.

Așadar, dicționarul realizat se vrea a fi un instrument valoros atât pentru cercetarea filologică, cât și pentru înțelegerea operei critice a lui Constantin Ciopraga. El reunește într-o manieră coerentă analiza morfologică, contextualizarea culturală și exemplificarea literară, oferind o perspectivă (cvasi-)completă asupra expresiilor latine consacrate. Prin caracterul său interdisciplinar, dicționarul deschide noi direcții de cercetare privind relația dintre patrimoniul clasic și critica literară românească modernă.

În final, putem formula câteva concluzii ale tezei noastre de doctorat:

1. Cercetarea a demonstrat că expresiile latine și străine utilizate de Constantin Ciopraga structurează argumentația, dau densitate conceptuală, conferă textului o tonalitate elevată, toate aceste elemente ducând la o analiză literară într-un cadru cultural superior.

2. Prezența constantă a expresiilor latinești evidențiază filiația umanistă a operei lui Ciopraga. Această raportare la valori perene, precum adevărul, echilibrul sau efemeritatea gloriei, așază critica românească într-un dialog constant cu moștenirea culturală europeană, deși contextul istoric este marcat de transformări sociale și ideologice.

3. Prin integrarea expresiilor din franceză, germană și italiană, Ciopraga creează o legătură puternică între literatura română și spațiul cultural european. Dacă expresiile latinești ancorează analiza sa în valorile clasice, cele provenite din franceză, germană sau italiană indică deschiderea autorului către pluralitatea modernă a ideilor.

4. Analiza corpusului a relevat o funcționalitate multiplă a expresiilor:

- a) *argumentativă* – susținerea ideilor și formularea concluziilor;
- b) *estetică* – armonizarea textului și crearea unui ton rafinat;
- c) *axiologică* – transmiterea valorilor morale și filozofice;
- d) *culturală* – ancorarea în tradiția clasică și deschiderea către universalitate;
- e) *didactică* – facilitarea interpretării textului și a dialogului cu cititorul cultivat.

Pe parcursul lucrării am evidențiat faptul că aceste expresii au diverse funcții: de la simplificarea unor idei complexe, până la stabilirea unui ton grav, reflexiv sau chiar liric. Ele subliniază idei-cheie, pot avea o fină ironie sau pot fi concluzii aforistice. În ansamblu, ele reprezintă vocea critică, credibilă și rafinată.

Am remarcat, totodată, că expresiile alese de Ciopraga nu sunt întâmplătoare sau gratuite. Ele sunt inserate cu discernământ, cu o clară conștiință a sensului lor istoric și cultural. Fiecare expresie este parte a unui discurs care are în centru armonia, respectul față de limbaj, estetica echilibrului între vechi și nou, între tradiție și modernitate.

5. Aplicarea conceptului teoretic de «discurs repetat» a oferit o interpretare inovatoare, demonstrând că expresiile consacrate se transmit și se transformă fără a-și pierde esența.

Contribuțiile originale ale lucrării sunt multiple:

- Lucrarea se distinge prin caracterul său inovator: a) realizează prima analiză sistematică a expresiilor consacrate din opera lui Ciopraga; b) elaborează un dicționar selectiv cu valoare științifică și didactică; c) propune un model analitic aplicabil și altor autori ai criticii românești; d) deschide direcții comparative cu critica europeană modernă și contemporană.

- Lucrarea demonstrează că studiul expresiilor consacrate oferă chei de lectură noi pentru înțelegerea fenomenului literar și cultural românesc. În același timp, ea confirmă continuitatea tradiției clasice în cultura română și relevă modul în care aceasta se regenerează prin intermediul marilor critici și istorici literari.

- Rezultatele cercetării pot fi utilizate în predarea literaturii și a limbii române, oferind elevilor și studenților repere clare asupra legăturii dintre expresiile consacrate și marile valori culturale europene. Acest tip de abordare stimulează atât înțelegerea textului literar, cât și formarea unei culturi generale solide. Aceste rezultate au valoare dublă: (a) științifică – prin aportul la studiile de frazeologie și stilistică aplicată criticii literare; și (b) didactică – prin utilitatea dicționarului de expresii și prin perspectiva comparativă oferită pentru predarea literaturii.

- Rezultă din această analiză un portret intelectual al lui Constantin Ciopraga: un autor profund atașat valorilor culturale clasice, dar capabil să le integreze într-un limbaj viu, accesibil și actual. El demonstrează că expresiile consacrate pot fi instrumente extrem de actuale de construcție a sensului, de exprimare a nuanței și de păstrare a memoriei culturale

Pe viitor, analiza poate fi extinsă prin studii comparative asupra altor critici români precum G. Călinescu, Șerban Cioculescu sau Nicolae Manolescu, cu scopul de a observa modul în care fiecare valorifică expresiile consacrate în construcția propriului stil critic, sau prin investigarea expresiilor consacrate în discursul critic contemporan, inclusiv în mediile digitale și academice actuale, unde limbajul se află într-o continuă transformare.

De asemenea, cercetarea noastră poate aduce noi clarificări privind modul în care aceste formule continuă să modeleze gândirea critică actuală. Aceasta poate fi extinsă pentru a îmbunătăți utilizarea practică a dicționarului, prin crearea unei secțiuni de index tematic la final, care să grupeze expresiile după domeniu (juridic, filosofic, poetic etc.) sau după frecvența utilizării lor. Am atașat în acest sens trei anexe (Anexa 1: *Tabel statistic al expresiilor consacrate*, Anexa 2: *Eșantion de fișe lexicografice*, Anexa 3: *Originea culturală a expresiilor consacrate*) care pot constitui resurse importante pentru cercetările viitoare în domeniul frazeologiei și al criticii literare. Ele pot da naștere unor studii comparative cu alți critici români, pot inspira alți cercetători pentru abordări interdisciplinare din istoria culturală sau literatura comparată.

În consecință, lucrarea evidențiază necesitatea revalorizării expresiilor consacrate în discursul academic și eseistic contemporan. Ele nu trebuie văzute ca urme ale unui trecut prestigios, ci resurse vii, capabile să îmbogățească gândirea și să ridice nivelul discursului public și academic. Prin integrarea lor conștientă și creativă, se poate construi o punte între tradiția umanistă și noile tendințe ale culturii contemporane, asigurând astfel o continuitate dinamică a patrimoniului intelectual.

În perioada elaborării acestei teze, o parte din rezultatele cercetării au fost diseminate prin publicarea unor articole științifice în reviste de specialitate și volume colective. Aceste publicații dezvăluie direcțiile principale ale cercetării și au reprezentat etape intermediare în procesul de analiză și dezvoltare teoretică. Prezentăm mai jos lista acestor lucrări:

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «Reminiscences de la sagesse antique: expressions latines dans les textes de Constantin Ciopraga», în „Language and Literature – European Landmarks of Identity” / *Limba și literatura – repere identitare în context european*, Pitești, nr. 34/2024, pp. 72-78 [revistă indexată BDI].

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «Du discours répété à la phraséologie», în *Acta Universitatis Danubius. Communicatio*, [Galați], Vol.18, Nr.1/2024, pp.132-142 [revistă indexată BDI].

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «Discursul repetat latinesc», în vol. *Higher education: traditions, values, perspectives. Proceedings of the International Scientific Conference* (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 27-28 September, 2024), Chișinău, Editura CEP UPS „I. Creangă”, 2024, pp. 251-256.

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «Dificultatea frazeologiei în învățarea unei limbi», în vol. *Cercetarea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare*. Materialele Conferinței Internaționale ale Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Ediția a II-a, 8-9 noiembrie 2024) Editura CEP UPS „I. Creangă”, Chișinău, 2024, pp. 256-260.

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «Discursul repetat ca metodă integrativă în dezvoltarea competențelor didactice», în *Abordarea predării integrate a conținuturilor lingvistice și nonlingvistice în formarea profesorilor* [Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 26 noiembrie 2024], Chișinău, Chișinău: CEP UPSC, 2025, pp. 148-154.

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «The scientific style in the humanities. Constantin Ciopraga’s literary approach», în Iulian BOLDEA (ed.), *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity. The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity (Târgu Mureș, 17-18 mai 2025)*, Vol. No. 12/2025, Arhipelag XXI Press, 2025 pp. 182-188.

JUDEȚ, Bogdan Adrian, «The repeated latin discourse in Romanian culture and the works of Constatin Ciopraga: functions, characteristics and relevance», în *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 40/2025, Târgu Mureș, Arhipelag XXI Press, 2025, pp. 407-413 [revistă indexată BDI].

BIBLIOGRAFIE

1. ANDRIESCU, Alexandru, «Valoarea stilistică a expresiilor idiomatice » în *Studii și cercetări științifice*, Filologie, Vol. VII, nr. 1, Iasi, 1956.
2. ARISTOTEL, *Retorica*, București, Editura Univers, 1998.
3. AUGÉ, Claude, *Le Petit Larousse*, Paris, Éditions Larousse, 1981.
4. AVRAM, Mioara, SALA, Marius, *Faceți cunoștință cu limba română*, Cluj, Ed. Echinox, 2001.
5. BALLY, Charles, *Traité de stylistique française*, vol. I, ediția a III-a, Paris, Librairie Georg- Klincksieck, 1951.
6. BARBU, Marian, *Dicționar de citate și locuțiuni străine*, București, Editura Enciclopedică Română, 1973.
7. BĂLĂNESCU, Olga, *Limbaje de specialitate, capitolul I: Puncte cardinale. Conflurafia stilistică a limbii*, București, Editura Universității București, 2003.
8. BECHET, Florica, *Termeni latini de apreciere a valorii umane*, București, Ed.Paideia, 1998.
9. BERG, Ion, *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, București, Ed. Vestula, 2003.
10. BLAGA, Lucian, *Eonul dogmatic*, București, Humanitas, 2003.
11. BOROIANU, Ioana, «Conceptul de unitate frazeologică; tipuri de unități frazeologice (I)», în *Limbă și Literatură*, nr.1, București, 1974, pp. 24-34.
12. BOUTIÈRE, Jean, *La vie et l'oeuvre de Ion Creangă*, Paris, Librairie Honoré Champion, 1930.
13. BURGER, Harald, *Handbuch der Phraseologie*, Berlin, Walter de Gruyter, 1982.
14. CARRETER, Lazaro, *Estudios de lingüística*, Barcelona, Ed.Critica, 1980.
15. CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.
16. CĂRĂUȘU, L. H., *Ipostaze publicistice ale „discursului repetat”*, AUI, secțiunea III, Lingvistică, tomul LIV, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, p. 204.
17. CIOBANU, Anatol, NOVAC, Lidia, *Mic dicționar latin – român de expresii consacrate*, Chișinău, Museum, 2002.

18. CIOPRAGA, Constantin, *Calistrat Hogaș*, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
19. CIOPRAGA, Constantin, G. Topârceanu, București, Editura pentru literatură, 1966.
20. CIOPRAGA, Constantin, *Mihail Sadoveanu*, București, Editura Tineretului, 1966.
21. CIOPRAGA, Constantin, *Portrete și reflecții literare*, București, Editura pentru literatură, 1967.
22. CIOPRAGA, Constantin, *Literatura română între 1900 și 1918*, București Editura Junimea, 1970.
23. CIOPRAGA, Constantin, *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, Editura Cartea Românească, 1973.
24. CIOPRAGA, Constantin, *Personalitatea literaturii române – o încercare de sinteză*, Iași, Editura Junimea, 1973
25. CIOPRAGA, Constantin, *Ecran interior*, Iași, Editura Junimea, 1975.
26. CIOPRAGA, Constantin, *Ion Creangă*, București, Editura Eminescu, 1977.
27. CIOPRAGA, Constantin, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, Editura Junimea, 1978.
28. CIOPRAGA, Constantin, *Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare*, București, Editura Eminescu, 1981.
29. CIOPRAGA, Constantin, *Propilee: Cărți și destine*, Iași, Editura Junimea, 1984.
30. CIOPRAGA, Constantin, *Nisipul*, Bacău, Editura Cartea Românească, 1989.
31. CIOPRAGA, Constantin, *Poezia lui Eminescu*, Iași, Editura Junimea, 1990.
32. CIOPRAGA, Constantin, *Caielele privitorului tăcut*, Iași, Institutul European, 2001.
33. CIOPRAGA, Constantin, *Amfiteatru cu poeți, ediția a II-a revăzută*, Iași, Editura Junimea, 2002.
34. COLȚUN, Gheorghe, *Frazeologia limbii române*, Chișinău, ARC, 2000.
35. COTEANU, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Albatros, 1982.
36. COSERIU, Eugenio, *El hombre y su lenguaje*, Madrid, Gredos, 1977.
37. COȘERIU, Eugen, *Prelegeri și conferințe*, Iași, Institutul de Filologie Română „A. Philippide” 1994.
38. COȘERIU, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Cluj, Echinocțiu, 1995.
39. COSERIU, Eugenio, *Sistema verbal*, Madrid, Siglo Veintiuno Editores, 1996.
40. COȘERIU, Eugen, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinau, ARC, 2000.
41. COSERIU, Eugenio, *Linguistica del texto. Introducción a la hermenéutica del sentido*, Madrid, Arco/Libros, 2007.
42. COTEANU, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Albatros, 1982.

43. CUCU, Ștefan, *Cogito, ergo sum. Dicționar de cugetări latinești și grecești comentate*, Constanța, Ex Ponto, 2002.
44. DEXI, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, București, Editura Arc, 2007
45. DIACONU, Vasile, MARINESCU-HIMU, Maria, *Proverbe și cugetări latine*, București, Editura Albatros, 1976.
46. DIMITRESCU, Florica, *Locuțiuni verbale în limba română*, București, Editura Academiei, 1958
47. DOBROGEANU-GHEREA, Constantin, *Studii critice*, vol. III, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1897.
48. DUMISTRĂCEL, Stelian, *Lexic romanesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
49. DUMISTRĂCEL, Stelian, *Limbaajul publicistic*, Iași, Institutul European, 2006.
50. DUMISTRĂCEL, Stelian, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2006.
51. DUMITRU, Irimia, *Structura stilistică a limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
52. EMINESCU, Mihai, *Opere*, vol X, București, Editura Academiei Române, 1998.
53. FELECAN, Oliviu, FELECAN, Nicolae, *Multum in Parvo. Expresii și citate latinești adnotate*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.
54. GASPAROV, Boris., *Speech, Memory and Meaning: Intertextuality in Everyday Language*, Berlin, De Gruyter Mouton, 2010.
55. GHEORGHE, Gabriel, *Proverbele românești și proverbele lumii romanice*, București, Editura Albatros, 1986.
56. GRECIANO, Eduardo, *Signification et denotation en allemand. La sematique des expressions idiomatiques*, Paris, Librairie Klincksieck, 1983.
57. GRAUR, Alexandru, *Etymologicon magnum Romaniae*, București, Editura Academiei, 1974.
58. GREIMAS, Algirdas Julien, *Semantica estrutural. Pesquisa de método*, São Paulo, Cultrix/EDUSP, 1973.
59. GRUNIG, Blanche-Noëlle, *Les mots de la publicité. L'architecture du slogan*, Paris, Presses du CNRS, 1990.
60. GUIRAUD, Pierre, *Les locutions françaises*, Paris, PUF, 1961.
61. GUȚU, Gheorghe, *Dicționar latin-român*, București, Humanitas, 2024.

62. HOARȚĂ CĂRĂUȘU, Luminița, «Ipostaze publicistice ale discursului repetat» în *Analele Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași*, AUI, secțiunea III, Lingvistică, tomul LIV, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2008, p. 197-208.
63. HRISTEA, Theodor, «Introducere în studiul frazeologiei», în *Sinteze de limba română*, București, Albatros, 1984, p.149-178.
64. IORDAN, Iorgu, *Stilistica limbii române (ediție definitivă)*, București, Editura Științifică, 1975.
65. JIANU, Ionel, «Simple evadări în trecut,1989» în *Revista de istorie și teorie literară*, nr. 1-2, p. 235.
66. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «Reminiscences de la sagesse antique: expressions latines dans les textes de Constantin Ciopraga», în „Language and Literature – European Landmarks of Identity” / *Limba și literatura – repere identitare în context european*, Pitești, nr. 34/2024, pp. 72-78 [revistă indexată BDI].
67. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «Du discours répété à la phraséologie», în *Acta Universitatis Danubius. Communicatio*, [Galați], Vol.18, Nr.1/2024, pp.132-142 [revistă indexată BDI].
68. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «Discursul repetat latinesc», în vol. *Higher education: traditions, values, perspectives. Proceedings of the International Scientific Conference* (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 27-28 September, 2024), Chișinău, Editura CEP UPS „I. Creangă”, 2024, pp. 251-256.
69. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «Dificultatea frazeologiei în învățarea unei limbi», în vol. *Cercetarea pedagogică: exigențe contemporane și perspective de dezvoltare*. Materialele Conferinței Internaționale (Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Ediția a II-a, 8-9 noiembrie 2024) Editura CEP UPS „I.Creangă”, Chișinău, 2024, pp. 256-260.
70. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «Discursul repetat ca metodă integrativă în dezvoltarea competențelor didactice», în *Abordarea predării integrate a conținuturilor lingvistice și nonlingvistice în formarea profesorilor* [Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 26 noiembrie 2024], Chișinău, Chișinău: CEP UPSC, 2025, pp. 148-154.
71. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «The scientific style in the humanities. Constantin Ciopraga’s literary approach», în Iulian BOLDEA (ed.), *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity. The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity (Târgu Mureș, 17-18 mai 2025)*, Vol. No. 12/2025, Arhipelag XXI Press, 2025 pp. 182-188.

72. JUDEȚ, Bogdan-Adrian, «The repeated latin discourse in Romanian culture and the works of Constatin Ciopraga: functions, characteristics and relevance», în *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 40/2025, Târgu Mureș, Arhipelag XXI Press, 2025, pp. 407-413 [revistă indexată BDI].
73. LEVIN, Samuel, *The semantics of metaphor*, Londra, JOHN Hopkins University Press, 1977.
74. LOVINESCU, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, București, Editura Ancora, 1926.
75. LYONS, John, *Semantics*, Londra, Cambridge University Press, 1977.
76. MAIORESCU, Titu, *Critice*, București, Editura Socec, 1847.
77. MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*. București, Editura Paralela 45, 2008.
78. MATEI, Virgil, *Dicționar de maxime, reflecții, expresii latine comentate*, București, Scripta, 1998.
79. MOROIANU, Cristian, *Etimologie și lexicologie românească. Convergențe sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București, 2015.
80. MOTICA, Radu, NEGRESCU, Dan, *Lexicon juridic latin – român*, București, Lumina lex, 2001.
81. MUNTEANU, Cristinel, «Forme ale discursului repetat ca tradiții literare europene inserate în tradiția lingvistică românească», în *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*, Iași, 2006, p. 235-240.
82. MUNTEANU, Cristinel, *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*, Pitești, Independența Economică, 2007
83. MUNTEANU, Cristinel, «Ut poesis linguistica (sau despre relația lingviștilor cu discursul repetat)», în vol. *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine*, Iași 2007, p. 275-287.
84. MUNTEANU, Cristinel, «Exerciții de stil pe tema discursului repetat», în *Limba română*, Chișinău, nr. 5-6, 2008, p. 8-12.
85. MUNTEANU, Cristinel, *Discursul repetat între alteritate și creativitate*, Iași, Institutul European, 2009.
86. MUNTEANU, Cristinel, *Frazeologie românească. Formare și funcționare*, Iași, Institutul European, 2013.
87. MUNTEANU, Cristinel., «Despre motivarea contextuală a frazeologismelor», în *Limba română*, Chișinău, nr. 1-4, 2013, p. 116-128.

88. MUNTEANU, Cristinel, «La originea ideii de «colaj discursiv»: Platon – Phaidros», în *Limba română*, Chișinău, 2014, p. 92-103.
89. MUNTEANU, Cristinel, «Despre etimologia frazeologică multiplă. Câteva distincții suplimentare», în *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria științe filologice*, nr. 53, 2015, p. 51-59.
90. MUNTEANU, Cristinel, «Expresii resemantizate», în *Limba română*, nr. 2, București, 2019, p. 249-256.
91. MUNTEANU, Cristinel, «Expresii și citate latinești celebre modificate în contexte românești și străine», în *Limba română*, nr.1, Chișinău, 2019, p. 138-145.
92. MUNTEANU, Eugen, MUNTEANU, Lucia Gabriela, *Aeterna latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină*, Iași, Polirom, 1996.
93. NECULA, Gina, «Limba de lemn împotriva imaginarului lingvistic religios în discursul literar. Expresii izgonite», în *Psihologica Jassyenia*, nr. 2, IV, Galați, 2007, p. 87-97 p. 450.
94. PARAPIRU, Teodor, *Dicționar enciclopedic de expresii celebre*, Galați, Editura Alma, 2002.
95. POGHIRC, Elisabeta, «Problema citatului în antichitate» în *Analele Universității București*, Limbi clasice și orientale XX, București, 1971, p. 89-100.
96. POPESCU, Cristina, CREȚU, Ecaterina, *Dictionar de cuvinte si expresii latinești și eline în contexte literare românești*, București, Editura Humanitas, 2003.
97. POREÉ-RONGIER, Marie- Dominique, *Les expressions idiomatiques*, Paris, Éditions First Gründ, 2009.
98. REY, Alain, REY-DEBOVE, Josette, ROBERT, Paul, *Nouveau Petit Robert*, Paris, Éditions Le Robert, 1993.
99. ROSETTI, Alexandru., *ILR*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1968.
100. SARTRE, Jean-Paul, *Ce este literatura?*, București, Editura Univers, 1948.
101. ȘĂINEANU, Lazăr, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*, București, Editura Academiei Române, 1887.
102. ȘTEF, Felicia, *Dicționar de expresii juridice latine*, București, Editura Oscar Print, 1995.
103. TABARCEA, Cezar, *Poetica proverbului*, București, Editura Minerva, 1982.
104. TOPOLICEANU, Harieta, «Discursul repetat în publicistica românească și italiană. Preliminarii pentru un studiu privind discursul repetat în textul jurnalistic italian», în *Limba română azi*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” 2007, p. 457-458.

105. VIANU, Tudor, *Dicționar de maxime comentat (ediția a II-a)*, București, Editura Științifică, 1971.
106. ZAMORA MUÑOZ, Pablo, «Esquemas sintácticos fraseológicos pragmáticos», în *Homenaje al Profesor Estanislao Ramón Trives*. Universidad de Murcia, Murcia, 2003, pp. 825-836.
107. ZANNE, Iuliu, *Proverbele romanilor din România, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia. Proverbe, zicatori, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri cu un glosar romano-francez*, vol. IX, București, Editura Scara, 2004.